

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОРГАНІЧНОГО СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

А.В. Лесь, асистент
Житомирський національний агроекологічний університет

Виникнення екологічних проблем пов'язують із функціонуванням галузей національної економіки, серед яких, насамперед, слід виділити сільське господарство. Сільськогосподарська галузь є життєво необхідною, оскільки за її

рахунок формується понад 80 % фонду споживання. Водночас сільськогосподарське виробництво є найбільш природомістким та спричиняє значне забруднення довкілля. Дослідники відносять цю галузь до найбільш шкідливих для навколишнього середовища. Негативний вплив рослинництва полягає у трансформації значних площ природних екосистем, зменшенні площ степів та лісів, зміні кругообігу речовин і енергії в сільськогосподарських ландшафтах, ущільнення ґрунтів та руйнування їх структури, забрудненні і отруєнні довкілля та сільськогосподарської продукції. Тваринництво ж, у свою чергу, спричиняє порушення природних екосистем, ерозію пасовищ, забруднення довкілля органічною масою, забруднення атмосферного повітря шкідливими газами тощо. Використання мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин і тварин, інших хімікатів призвели до негативних змін у ландшафтах екосистем та біологічного кругообігу, критичного стану довкілля, погіршення стану здоров'я людей та генних мутацій живих організмів.

Екологічний стан найважливіших природних ресурсів, таких як вода, повітря, земля впливає на якість сільськогосподарської продукції. Використання мінеральних добрив, хімічних засобів захисту рослин і тварин, збільшення кількості автотранспорту та загальне збільшення техногенного навантаження на довкілля призвело до екологічної кризи. Тому при веденні органічного сільського господарства необхідно враховувати та ліквідувати причини забруднення не лише самої сільськогосподарської галузі, а й всіх інших.

Для ведення органічного землеробства сільськогосподарські землі повинні відповідати певним вимогам щодо рівня їх забруднення шкідливими речовинами. Загальновідомо, що організація таких господарств є можливою після попереднього обстеження території їх землекористування на екологічну чистоту ґрунтів. Непридатними вважаються землі, забруднені до небезпечних меж важкими металами, пестицидами, хімічними речовинами. За деякими даними, в Україні залишилось чотири невеликих регіони, де можливе ведення вищеозначеної діяльності: північно-Полтавський (більша частина Полтавської області, крім регіонів, що прилягають до м. Кременчук та м. Комсомольск, північно-західні райони Харківської області, південно-західні райони Сумської області, південно-східні райони Чернігівської області та східні райони Київської і Черкаської областей); Вінницько-Прикарпатський (тягнеться широкою смугою близько 100 км від смт. Попельня Житомирської області до півночі Вінницької, Хмельницької та Тернопільської областей у напрямку до м. Львова); південно-Подільський (невелика південно-східна частина

Вінницької області, південно-західна частина Кіровоградської області, північ Миколаївської обл. та північна половина Одеської області) та північно-східно-Луганський (Міловський та Новопокровський райони Луганської області) [2, с. 30]. У наведених зонах довілля не є забрудненим до небезпечних меж, що дозволяє ведення органічного сільського господарства.

Для виявлення слабких сторін районів Житомирської області проведено аналіз екологічного стану атмосферного повітря, ґрунтів, водних об'єктів, наявність відходів та радіаційне забруднення. Для всіх груп дослідження були сформовані показники, що на нашу думку, мають найвагомий вплив. По кожному з показників виводилась сумарна бальна оцінка виходячи із кількості районів (23). Таким чином було отримано загальний інтегральний показник забруднення кожного окремого району області, у якому відтворюється значення інших показників, скоригованих у відповідності до їх вагомості та інших чинників.

Проведений аналіз екологічного стану довілля Житомирської області у розрізі районів дає підстави стверджувати, що території області є неоднорідними за екологічними показниками. Тому було розроблено матричне групування районів Житомирської області за об'єктами та ступенем забруднення (табл. 1). Пропонується виділяти три групи відповідно до екологічного стану природних об'єктів. Для першої групи (високий ступінь забруднення) виділено райони, інтегральний показник екологічного стану яких знаходиться в межах від 17 до 23. Райони, що віднесені до групи із середнім ступенем забруднення мають інтегральний показник від 8 до 16. Відносно чисті райони увійшли до третьої групи (інтегральний показник 1-7). Ведення органічного сільського господарством повинно бути адаптованим до місцевих умов, середовища, культури та масштабів. Вплив повинен бути зменшений шляхом повторного використання, утилізації та ефективного управління матеріалами та енергією з метою підтримки та поліпшення екологічної якості продукції та ресурсів, що охороняються [3].

Зазначимо, що не всі райони Житомирської області можуть бути придатними для ведення органічного сільського господарства. Території, що є радіоактивно забрудненими, а особливо, які віднесені до зон відчуження (середня щільність забруднення становить 5 і більше) відносять до непридатних. Адже концепція вирощування екологічно чистої продукції рослинництва передбачає ведення господарства насамперед на екологічно чистих землях, не забруднених до небезпечних меж радіонуклідами. Тому вісім забруднених радіацією районів області не включено до наведеного вище

матричного групування.

Таблиця 1

Матричне групування районів Житомирської області за об'єктами забруднення

Об'єкт забруднення	Ступінь забруднення		
	Високий (17-23)	Середній (8-16)	Низький (1-7)
Атмосферне повітря	Попільнянський Бердичівський Житомирський	Ружинський Андрушівський Радомишльський Чуднівський Коростишівський Вол.-Волинський Баранівський	Брусилівський Червоноармійський Любарський Черняхівський Романівський
Земельні ресурси	Брусилівський Чуднівський Ружинський Андрушівський Бердичівський Попільнянський Любарський	Коростишівський Романівський Житомирський Радомишльський	Баранівський Вол-Волинський Червоноармійський Черняхівський
Водні ресурси	Вол.-Волинський Коростишівський Андрушівський Романівський Житомирський Бердичівський	Черняхівський Радомишльський Любарський Баранівський	Брусилівський Попільнянський Ружинський Червоноармійський Чуднівський
Накопичення відходів	Радомишльський Чуднівський Любарський Житомирський Попільнянський	Коростишівський Романівський Баранівський Андрушівський Черняхівський	Брусилівський Червоноармійський Бердичівський Вол-Волинський Ружинський

Джерело: власні дослідження.

Важливо пам'ятати, що райони з високим ступенем забруднення навколишнього середовища матимуть набагато довший перехідний період до органічного господарства. Території ж, які віднесено до третьої групи (середній ступінь забруднення) мають кращі перспективи. Тому у розрізі кожної з груп передбачається використання індивідуального підходу до формування екологічних програм у сільському господарстві.

Слід зазначити, що рівень використання земель в Україні зараз настільки критичний, що подальша деградація потенціалу земельних ресурсів у сільському господарстві може мати катастрофічні наслідки, які відповідним чином, безперечно, позначаються на загальному рівні продовольчої безпеки країни, здоров'ї нації тощо. Перехід до органічного сільського господарства не лише дасть можливість отримати чисту та безпечну продукцію галузі, а й покращити загальний стан населення. Також дозволить підвищити родючість та оздоровити ґрунти, зменшити площі земель підданих ерозії та створити оптимальний баланс між виробництвом рослинницької та тваринницької продукції.

Література

1. Зіновчук Н. В. Екологічна політика в АПК: економічний аспект / Н. В. Зіновчук. – Львів: Львівський держ. аграр. ун-т, ННБК „АТБ”, 2007. – 394 с.
2. Органічне сільське господарство та його розвиток в умовах кооперації / [Н. В. Зіновчук, В. В. Зіновчук, О. В. Скидан та ін]; за ред. Н. В. Зіновчук. – Житомир: «Рута», 2011. – 160 с.
3. Принципи органічного сільського господарства // International Federation of Organic Agriculture Movements. [Electronic resource]. – Mode of access http://www.ifoam.org/about_ifoam